

Vilayət İsmayilov

Azərbaycan Əmək Sosial Münasibətlər Akademiyası, i.ü.e.d., dosent

AZƏRBAYCANDA TURİST-REKREASIYA KLASTERİNİN FORMALAŞMASININ AKTUAL PROBLEMLƏRİ

Məqalədə Azərbaycan Respublikasının iqtisadi rayonlarında turizmin inkişaf etdirilməsi üçün çox əlverişli şəraitin formalaşması qeyd edilərək göstərilir ki, turizm sferasına aid olan göstəricilər regionların sanatoriya-kurortlarına da aiddir. Regionlarda fəaliyyət göstərən sanatoriya-kurort müalicələrindən, orada çıxarılan və müalicəvi əhəmiyyətə malik yeraltı təbii müalicə ehtiyatlarından istifadə xüsusi ixtisaslaşmış müalicə ocaqlarının fasiləsiz fəaliyyətini sürətləndirməklə ölkəmizdə turist-rekreasiya klasterinin formalaşmasına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Bu məqsədlə ölkədə turist-rekreasiya klasterinin formalaşması üçün ölkənin və xarici ölkələrin iqtisadi integrasiya aktivlərinin bu sferanın inkişafına cəlb edilməsinin vacibliyi qeyd edilir.

Azərbaycan respublikası 1995-ci ildə aparılan rayonlaşma nəticəsində oxşar təsərrüfat quruluşu, təbii ehtiyatları və əhalinin məskunlaşması üzrə qruplaşma əsasında 10 iqtisadi rayona ayrılmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, zaman keçdikcə təsərrüfat sahələrinin inkişaf etməsi ilə əlaqədar olaraq bu iqtisadi zonalarda ixtisaslaşma istiqamətləri və sahə quruluşları dəyişə bilər. Hal-hazırda respublikanın regionlarının qruplaşmasından 11 iqtisadi rayon yaradılmışdır.

Dünya iqtisadiyyatının dinamik inkişaf edən sahələrindən biri olan turizm dünya ixracatının aparıcı sahələrindən birinə çevrilir və bu göstəriciyə görə neft, neft məhsulları və avtomobil ixracatından sonra üçüncü yeri tutur. Turizm müasir integrasiya səviyyəsində özünəməxsus fəaliyyət sferasıdır. Bu sahə bir sıra kompleks problemlərin və idarəetmə mexanizmlərin məcmusundan və qarşılıqlı əlaqəsindən formalaşmaqla mütəmadi olaraq dəyişir və yeniləşir [3, s.247-254]. Ölkəmizdə yeniləşən bu sahənin kompleks problemləri onun iqtisadi-sosial mahiyyətini, həmin xidmət sferasının inkişaf prosesində rolunu və həmçinin turizmin bazar tipli modelinin təşkil edilməsinin digər sahələrdən fərqli xüsusiyyətlərini meydana çıxarmaqla onun əlverişli sfera kimi formalaşmasını əks etdirir. Dünya təcrübəsi göstərir ki, bütövlükdə istehsal olunan ümumi milli məhsulun (ÜMM) təqribən 10%-i, ixrac məhsullarının 8%-i beynəlxalq turizm sferasının payına düşür və həmin sahədə göstərilən xidmətlərin təqribən 30-35% -i məhz beynəlxalq turizm tərəfindən həyata keçirilir. Eyni zamanda dünyada əmək qabiliyyətli əhalinin 8,1%-i turizm sferasının özündə və onunla əlaqəli olan iqtisadiyyatın digər sahələrində məşğul olurlar [5, s.41-59].

Azərbaycan Respublikasının iqtisadi rayonlarında, o cümlədən Abşeron, Gəncə-Qazax, Aran, Kəlbəcər-Laçın, Lənkəran-Astara, Naxçıvan və s. turizmin inkişaf etdirilməsi üçün çox əlverişli şərait formalaşmışdır. Lakin təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, ölkə ərazisinin müharibə şəraitində olan bəzi iqtisadi zonaları, o cümlədən Yuxarı Qarabağ, Kəlbəcər, Laçın, Şuşanın işğal edilmiş ərazilərində, həmçinin blokada şəraitində yaşayan Naxçıvan MR-da turizmin inkişaf etdirilməsi məqsədi ilə turizm bazalarının genişləndirilməsi üçün əlverişli şəraitin yaranması hazırkı vəziyyətdə mümkün deyildir. Ümumilikdə respublikadakı bu vəziyyət bütövlükdə turist-rekreasiya yığımının formalaşmasına mənfi təsir göstərən əsas amil hesab olunur. Son illərdə razılaşdırılmış atəşkəs rejiminin bir sıra hallarda qonşu ölkə tərəfindən pozulmasına baxmayaraq onun müvəqqəti olsa da dayandırılmasına nail olunması, ölkədəki sosial-iqtisadi durumun normallaşması, eyni zamanda turizm sferasının inkişafı ilə əlaqəli həyata keçirilən müxtəlif məqsədli tədbirlər və s. ölkəmizdə turizmin inkişafına əlverişli şərait yaratmışdır ki, bu da respublikaya gələn müxtəlif məqsədli xarici turist axınının çoxalması ilə şərtləndirilir.

Bu baxımdan ölkə prezidentinin “Azərbaycan kurortları Dövlət Proqramı haqqında” 2007-ci il 27 fevral tarixli, “Azərbaycan Respublikasında kurortların 2009-2018 -ci illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi haqqında 06 fevral 2009-cu il sərəncamları xüsusi əhəmiyyət kəsb

edir. Bu qəbildən Abşeron, Gəncə-Qazax, Naxçıvan və s. iqtisadi rayonlarında fəaliyyət göstərən sanatoriya-kurort müalicələrindən, orada çıxarılan və müalicəvi əhəmiyyətə malik olan mineral sularla, müalicəvi neft və palçıqlardan və digər yeraltı təbii müalicə ehtiyatlarından istifadə, müvafiq olaraq bu regionlarda xüsusi ixtisaslaşmış müalicə ocaqlarının fasiləsiz fəaliyyətini sürətləndirməklə ölkəmizdə turist-rekreasiya klasterinin formalaşması üçün əhəmiyyətli göstərici hesab olunur.

Abşeron rayonunun turist-rekreasiya kompleksi əsasən Bakı şəhəri ətrafında yerləşən Bilgəh, Mərdəkan, Pirşağı və Şıxov qəsəbələrində cəmlənmişdir. Məsələn, “Bilgəh” sanatoriyasında kardioloji xəstəliklərin müalicəvi mineral yod və bromlu sularla təbii müalicəsi, Mərdəkanda “Qaranquş” sanatoriyası uroloji xəstəliklərin müalicəvi mineral yod və bromlu sularla təbii müalicəsi, Mərdəkanda “Günəşli” sanatoriyası əsəb sistemi xəstəliklərinin müalicəvi mineral yod və bromlu sularla təbii müalicəsi, Mərdəkanda “Abşeron” sanatoriyası həzm sistemi xəstəliklərin müalicəvi mineral yod və bromlu sularla təbii müalicəsi, Şıxov qəsəbəsində “Şıxov” sanatoriyası hərəkət və periferik sinir sistemi xəstəliklərinin kükürlü təbii mineral sularla müalicəsi, Naftalan şəhərində yerləşmiş 6 sanatoriyanın: “Naftalan”, “Çinar”, “Möcüzəli Naftalan”, “Daşaltı”, “Füsunkar Naftalan”, “Şəfa” hər birində periferik hərəkət və sinir sistemi, dəri və ginekoloji xəstəliklərin Naftalan nefti ilə müalicəsi və s. kimi müalicə ocaqlarının fəaliyyəti imkan verir ki, bu sanatoriyalarda müalicə aparılmaqla yanaşı həm də turizm məqsədi ilə ölkəmizə beynəlxalq turist axını sürətlənsin [7].

Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyasının (AHİK) məlumatına əsasən ötən il ölkəmizdə fəaliyyət göstərən sanatoriya-kurort bərpa edilərək tam gücü ilə işinin təmin edilməsinə 2 milyon manata yaxın vəsait ayrılmışdır. Eyni zamanda qeyd etmək lazımdır ki, 2015-ci ildə AHİK-in xətti ilə 50 mindən artıq insan ölkəmizin sanatoriya - kurortlarında müalicə və istirahət etmişlər [4, s.210-214].

Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən bəzi rekreasiya mənbələrindəki təşkil olunan müalicə olmuş, təşkil olunmayan istirahət və müalicədə olmuş, istirahət və turizm məqsədi ilə cəlb edilmiş bütün rekreantlar haqqında məlumatlar göstərir ki, mövcud sanatoriya-kurort tipli müəssisələrin gücündən tam səmərəli istifadə edilməsi üçün bu sferada məqsədyönlü və silsilə tədbirlər həyata keçirilir (cədvəl 1).

Respublikadakı bəzi rekreasiya mənbələrinin göstəriciləri

Cədvəl 1

Müalicə ocağının adı	Təklif olunan müalicə				Təşkil olunmayan istirahət və müalicə	İstirahət və turizm		Cəmi rekreantlar
	Sanatoriya-pansionat	Kursovka	Ambulator müalicə	Cəmi		Turizm müəssisəsi	Pioner düşərgələri	
“Bilgəh”	5,2	0,2	1,1	6,5	4,0	0,4	0,4	11,3
“Abşeron”	2,1	0,1	0,3	2,5	0,6	-	0,5	3,6
“Qaranquş”	2,7	-	-	2,7	0,5	-	-	3,2
“Günəşli”	4,2	-	0,5	4,7	1,0	-	-	5,7
“Şıxov”	2,9	0,1	0,2	3,2	0,4	-	-	3,6
Naftalan şəhərində yerləşmiş 6 sanatoriya kompleksi	7,6	0,8	1,2	9,6	4,5	1,3	1,3	16,7
Cəmi	24,7	1,2	3,3	29,2	11,0	1,7	2,2	44,1

Göstəricilərin təhlilindən göründüyü kimi, təşkil olunmuş müalicə üzrə 29,2 min nəfər, təşkil olunmayan istirahət və müalicə üzrə 11,0 min nəfər, istirahət və turizm üzrə isə turizm müəssisəsi və pioner düşərgələrində 3,9 min nəfər və ümumilikdə bu tip müəssisələrdən istirahət və turizm məqsədi ilə 44,1 min nəfər istifadə etmişdir ki, bu da 2005-ci ilin müvafiq göstəriciləri ilə müqayisədə 2017-ci ildə 150% təşkil edir. Bu tip müalicə ocaqları demək olar ki, bu halda da tam gücləri

ilə fəaliyyət göstərməmişdirlər və bu baxımdan həmin müəssisələrə beynəlxalq turist axınının təşkililə danılmazdır. Yuxarıda qeyd edilən rekreasiya mənbələrindən Naftalan şəhərində yerləşən 6 sanatoriya kompleksi istisna olmaqla Abşeron rayonunun ərazisindəki digər sanatoriyalar bir-birindən çox da uzaq olmayan məsafədə yerləşir. Qeyd edilən müalicə ocaqları Bakı şəhərinin ətraf qəsəbələrində yerləşdiyindən, bunlarda istirahət edən turistlər əlverişli avtomobil yollarından və elektrik qatlarının hərəkəti üçün dəmir yollarından istifadə edə bilirlər (məsələn, Pirşagı, Mərdəkan, Bilgəh qəsəbələrində yerləşmiş sanatoriyada olan yerli əhali və turistlər). Bu sanatoriyalar üçün Bakı şəhəri nəqliyyat qapısı hesab edilir. Bu baxımdan həmin sanatoriya və istirahət ocaqları təsərrüfat fəaliyyətini hərtərəfli təmin etmək məqsədi ilə öz aralarında avtomobil və dəmir yollarından səmərəli istifadə edə bilirlər və bu göstəriciləri təhlil etmək üçün aşağıda həmin müalicə ocaqlarının bir-birindən və Bakı şəhərindən aralıq məsafəsi verilmişdir (cədvəl 2).

Sanatoriyaların Bakı şəhərindən və bir-birindən aralıq məsafəsi, km

Cədvəl 2

Müalicə sanatoriya-sının adı	“Bilgəh”	“Abşeron”	“Qaranquş”	“Günəşli”	“Şıxov”	Naftalan şəhərində yerləşən 6 sanatoriya kompleksi
“Bilgəh”	-	11	26	13	65	370
“Apşeron”	11	-	15	5	67	373
“Qaranquş”	26	15	-	30	78	356
“Günəşli”	13	5	30	-	69	375
“Şıxov”	65	67	68	70	-	302
Naftalan şəhərində yerləşən 6 sanatoriya kompleksi	370	373	356	375	302	-
Bakı şəhərindən aralıq məsafəsi	40	45	47	42	28	330

Göründüyü kimi, Abşeron iqtisadi regionunda yerləşən sanatoriyalar arasında maksimum məsafə 78 km, minimum məsafə isə 5 km-dir. Bakı şəhərindən isə ən uzaq yerləşmə məsafəsi 47 km, ən yaxın yerləşmə məsafəsi isə 28 km-dir. Eyni zamanda qeyd etmək lazımdır ki, Naftalan şəhərində yerləşmiş 6 sanatoriya kompleksi bir-birindən çox az aralıq məsafəsinə malikdir və bunlar arasında turistlərin əlaqə qurmasına heç bir problem yoxdur.

Sanatoriyalar, istirahət müəssisələri və turizm bazaları üzrə məlumatların təhlili göstərir ki, 2005-ci ildə bu tip müəssisələrin sayı 84 olmuşdursa, bu göstərici müvafiq olaraq 2017-ci ildə 75 olmuşdur. Müqayisə edilən ilə nisbətən 2017-ci ildə sanatoriyalar, istirahət müəssisələri və turizm bazalarının sayı 10,7% azalaraq 89,3%-ə, sanatoriyalar və müalicə pansionatlarının sayı 22,2% azalaraq 77,8%-ə, sanatoriya profilaktoriyaların sayı 50% azalaraq 50,0%-ə, turist bazaları və digər istirahət ocaqlarının sayı 59,3% azalaraq 40,7%-ə çatmışdır [1, s.310-315].

Qeyd etmək lazımdır ki, Bakı şəhərinin ətraf qəsəbələrində və Naftalan şəhərində yerləşən sanatoriyalar kompleksində 20 il öncə 60-70 min nəfər istirahət edirdi. Son illərin bu sahə üzrə materiallarının təhlili göstərir ki, xarici ölkələrdən, o cümlədən MDB və digər xarici ölkələrindən həmin sanatoriyalara turist axınına gücləndirmək məqsədi ilə fəaliyyət göstərən turizm kompleksləri öz potensiallarından səmərəli istifadə etməklə, ölkəmizə beynəlxalq turist axınına sürətləndirməli, eyni zamanda sanatoriyalarda turistlərin müalicə və istirahətlərinin, onlara göstərilən xidmət sferasının beynəlxalq səviyyəyə yüksəldilməsini təmin etməlidirlər.

Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən turizm müəssisələrinin əsas göstəriciləri cədvəl 3-də verilmişdir.

Azərbaycanda fəaliyyətgöstərən turizm müəssisələrinin əsas göstəriciləri

Cədvəl 3

S/N	Göstəricilər	İllər				2005-ci ilə nisbətən 2017-ci ildə artım, dəfə
		2005	2010	2014	2017	
1	Müəssisələrin sayı	81	126	218	272	3,4
2	Turizm fəaliyyəti ilə məşğul olan işçilərin sayı, min nəfər	0,564	1,159	1,567	1,838	3,3
3	Müəssisələrin turizm fəaliyyətindən gəliri, min manat	4035,3	14755,5	26031,0	34834,3	8,6
4	Azərbaycan ərazisində səyahət etmək üçün xarici turistlərə satılmış göndərişlərin (yol vərəqlərinin) sayı, ədəd	1552	3706	4343	6768	4,4
5	Xarici turistlərə satılmış göndərişlərin (yol vərəqlərinin) dəyəri, min manat	446,4	4390,1	2347,8	5640,9	12,6

Materialların təhlili göstərir ki, ölkəmizdə fəaliyyət göstərən turizm müəssisələrinin sayı 2005-ci ilə nisbətən 2010-cu ildə 1,6 dəfə, 2014-cü ildə 2,7 dəfə və 2017-ci ildə isə 3,3 dəfə artmış və 272 olmuşdur. Turizm sferasında çalışan işçilərin sayı 2005-ci ilə nisbətən 2010-cu ildə 2,05 dəfə, 2014-cü ildə 2,7 dəfə və 2017-ci ildə isə 3,3 dəfə artaraq 1,838 min nəfər təşkil etmişdir.

Ölkə üzrə turizm fəaliyyətində çalışan müəssisələrin gəliri 2005-ci ilə nisbətən 2010-cu ildə 3,7 dəfə, 2014-cü ildə 6,5 dəfə və 2017-ci ildə 8,6 dəfə artmış və 34834,3 min manat təşkil etmişdir.

Azərbaycanda fəaliyyət göstərən turizm firmalarının xarici ölkə turistlərinə satdığı turizm yolu-layışları blanklarının dəyəri 2005-ci ilə nisbətən 2017-ci ildə 12,6 dəfə artmış və 5640,9 min manat təşkil etmişdir. Bu göstərici bilavasitə son illərdə ölkə ərazisinə beynəlxalq turist axını meyilinin artmasının təzahürüdür.

Turizmin inkişafının yüksək tempi, böyük həcmdə valyuta daxil olmaları ölkə iqtisadiyyatının müxtəlif sferalarının inkişafına aktiv təsir göstərir. Bu da öz növbəsində ölkə turizminin və bütövlükdə turizm sənayesinin formalaşmasını və təşəkkül tapmasını təmin edir. Dünya ölkələrinin ÜMM-nun 10,0%-i, dünya üzrə ümumi investisiyaların 7,0%-i, dünya ölkələrinin istehlak xərclərinin isə ümumilikdə təqribən 10-12%-i turizm sferasının payına düşür. Bu nöqteyi nəzərdən də hal-hazırda turizm sənayesinin güclü inkişaf etdirilməsinin dünya iqtisadiyyatına önəmli təsirini qeyd etməmək mümkün deyildir [6, s.91-95].

Dünya ölkələrindən respublikaya gələn turistlərin sayı ilə müəyyən edilən turist axınının aktivliyi və onlara göstərilən xidmətlərdən əldə edilən gəlir artımı cədvəl 4- də verilmişdir.

Beynəlxalq turist aktivliyi və onlara göstərilən xidmətlərdən gəlirin artımı

Cədvəl 4

S/N	Dövrələr	Beynəlxalq turist aktivliyi, dəfə	Turistlərə göstərilən xidmətlərdən əldə edilən gəlir artımı, dəfə
1	1995-2000	1,1	1,4
2	2001-2005	1,3	2,0
3	2006-2010	2,2	3,0
4	2011-2017	1,7	2,4

Məlumatlardan göründüyü kimi, ölkəyə turistlərin gəlməsinin aktivliyinin artımı 2006-2010-cu illərdə digər dövrlərlə müqayisədə yüksəkdir. Bu artım 2001-2005-ci illə müqayisədə 1,7 dəfə, 2011-2017-ci illərlə müqayisədə isə 1,3 dəfə çox olmuşdur. Turistlərə göstərilən xidmətlərdən əldə edilən gəlir artımı göstəricisi də həmin dövrdə yüksək olmuş, 2001-2005-ci illərlə müqayisədə 1,5 dəfə, 2011-2017-ci illərlə müqayisədə isə 1,25 dəfə çox olmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, ölkəyə turist axınının aktivliyi və onlara göstərilən xidmətlərdən əldə edilən gəlir kimi göstəricilərin yüksək olması beynəlxalq tədbirlər keçirilməsi və turizm firmalarının səmərəli fəaliyyətinin nəticəsidir.

Tədqiqat göstərir ki, turizmin ölkə iqtisadiyyatının inkişafına dolayı təsiri təqribən ondan birbaşa əldə edilən nəticəyə bərabərdir. İlk şərtlər nəzərə alınmaqla, BTT-nin proqnozlarına əsasən UDM-in strukturunda turizmin xüsusi çəkisi təqribən 10-12%-ə çatır [2, s.152-155]. Turizm biznesi bütün ölkələrdə xalq təsərrüfatının müxtəlif sahələrinin, o cümlədən tikintinin, ticarətin, xalq istehlakı mallarının istehsalı bölmələrinin, rabitənin və s. də inkişafını stimullaşdırır və onların genişlənməsinə təkan verir. Eyni zamanda, turizm biznesi sahibkarları bir çox səbəblərə görə özünə cəlb edə bilir:

- start üçün çox da böyük həcmli investisiyanın lazım olmaması;
- ölkədə turizm xidmətlərinə olan tələbatın artması;
- bu biznes sahəsinin digər xidmət sahələri ilə müqayisədə rentabellik səviyyəsinin yüksək olması;
- turizm sferasına qoyulmuş xərclərin qısa müddət ərzində özünü ödəyə bilməsi;
- bu xidmət sferasının digərləri ilə müqayisədə qısa müddətdə gəlir gətirmə ehtimalının yüksək olması və s.

Turizm sənayesində göstərilən xidmətlərin həcmnin artım dinamikası yeni iş yerlərinin sayının digər müəssisələrə nisbətən daha da çox artmasına gətirib çıxarır. Bu baxımdan turizm xidmətlərinə tələbatın artması və bu sferada yeni iş yerlərinin yaranmasının vaxt aralığı minimumdur. Lakin çox əfsusluqla qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycana turist axınının davam etməsinə baxmayaraq turizm sənayesinin ölkə iqtisadiyyatına təsiri hələlik əhəmiyyətli dərəcədə hiss edilmir. Bu məqsədlə də, turizmdə real investisiyaların artırılması, mehmanxana tələbatı səviyyəsinin yüksəldilməsi, mehmanxanalarda yerli və beynəlxalq turistlərin nisbətən aşağı qiymətlərlə yerləşdirilməsi, bu sahədə ixtisaslaşdırılmış kadr çatışmazlığının aradan qaldırılması və s. turizm sənayesini bu sahənin inkişafına dövlətin qoyduğu xərclərlə adekvat edir. Bütün bunların nəticəsidir ki, dünya turist axınının 0,15%-dən az hissəsi bizim ölkəmizin payına düşür. Bu göstəricinin yüksəldilməsi məqsədi ilə dövlət və turizm sahəsində çalışan qeyri dövlət təşkilatları, sahibkarlar birgə fəaliyyət çərçivəsində öz işlərini aşağıdakı məsələlərin yerinə yetirilməsinə istiqamətləndirməlidirlər:

- xarici investorların ölkənin bu sahəsinə investisiya qoyuluşunu sürətləndirmək məqsədi ilə onlarda xüsusi stimulaşdırılmasını təmin etmək;
- dağlıq regionlarda dağ turizminin inkişafını təmin etmək məqsədi ilə xarici ölkələrin təcrübəsindən bəhrələnməklə yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin bu bölkədə fəaliyyətinə əlverişli şəraitin formalaşmasını təmin etmək ;
- turizm sferasının ölkə çərçivəsində inkişafını təmin edə bilən yeni layihələrin hazırlanması və tətbiq edilməsinə xüsusi məqsədli kreditlərin ayrılmasını təmin etmək;
- ölkədə aqroturizmin, ekoturizmin, dağ turizminin, çay turizminin və turizmin digər əlverişli sahələrinin inkişafının sürətlənməsinə əlverişli şəraiti formalaşdırmaqla bərabər regionların idman, rekreasiya, mədəni, sosial-iqtisadi, infrastruktur və qonaqpərvərlik, yerli əhalinin münasibətləri və s. kimi amillərin nəzərə alınmasını təmin etmək;
- ölkədə turist-rekreasiya yığınının formalaşması üçün birbaşa xarici investisiyaları, o cümlədən Türkiyə, Çin, İngiltərə, Çexiya və s. ölkələrin xarici-iqtisadi inteqrasiya aktivlərini bu sferanın inkişaf etdirilməsinə cəlb etmək və s.

Açar sözlər: turist-rekreasiya kompleksi, beynəlxalq və daxili turizm, turizm sənayesi

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Azərbaycanın statistik göstəriciləri. Bakı: Səda, 2017, 789 s.
2. Боголюбов В.С., Орловская В.П. Экономика туризма. М.: Наука, 2005, 192 с.
3. Əlirzayev Ə.Q. Turizmin iqtisadiyyatı və idarə edilməsi. Bakı: İqtisad Universiteti, 2011, 494 s.
4. İsmayilov V.İ. Sosial aspekts of Aqritourizm development. Bakı: Odlar Yurdu Universiteti, 2012, №33, s.210-214
5. Остроумов О.В. Туризм, продвижение российского турпродукта: возможности и реальность. М.: Финансы и статистика, 2011, 197 с.
6. Шевченко Ю.Л., Щенина О.П. Становление и развитие курортов СКФО. М.: 2009, 152 с.
7. <http://www/sanatorium/az/site/index/php/>[Электронный ресурс]

Вилаят Исмаилов

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЕ ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННЫХ КЛАСТЕРОВ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Резюме

В статье отмечается, что в экономических районах Азербайджанской Республики для развития туризма сформированы благоприятные условия. Поэтому все основные показатели в этой сфере относятся к санатории-курортам региона. Отмечается, что на формирование туристско-рекреационного кластера существенное влияние оказывает ускоренное непрерывное развитие специализированных лечебных учреждений. С этой целью для формирования туристско-рекреационного кластера в регионах страны должны быть вовлечены интеграционные активы в указанную сферу.

Ключевые слова: туристско-рекреационный комплекс, международный и внутренний туризм, туристская индустрия

Vilayat Ismayilov

ACTUAL PROBLEMS OF FORMATION OF TOURISTS-RECRAINING CLASSERS IN AZERBAIJAN

Summary

The article notes that in economic regions of the Republic of Azerbaijan for the development of tourism favorable conditions are formed. Therefore, all the main indicators in this area belong to the sanatorium – the resorts of the region. It is noted that on the formation of tourist-recreational cluster is significantly influenced by the accelerated continuous development of specialized medical institutions. For this purpose to form a tourist-recreational cluster in the regions of the country, integration assets should be involved in this area.

Keywords: tourist-and-recreational complex, international and domestic tourism, tourist industry